کۆمەڵگای "فرەخودا"

سیروان بابەعەلی

_ فیرعەونەکان، ئەسکەندەری مەکدۆنیی و گەورەکانی یۆنانی کۆن، کیسراکانی پارس، کەیسەرەکانی ڕۆم، قوبلای خان لەچین، کەیسەر هیرۆهیتۆی یابان. ئەوانە هەموویان بەخودابوونی خودی خۆیان ڕاگەیاند. ئەوانە (مۆنۆتیست ـ تاکخودا) بوون؛ لەبەرئەوە میللەتانیان بەلایکەمیەوە دەیانزانی بەخەنیبوونەکانیان سوپاسگوزاری کێبن و بۆ ناسۆرەکانیان دادوبێداد ئاڕاستەی کێ بکەن. بەڵام ئەو پۆستە لەکوردستان وەک هەمووشت داهێنانی تێداکراو فرەخودایی بەسەر شازادەکانی پشت "مێزی خڕ" دابەشبوو...

_ جادەچۆڵو سێبەربووی گۆران...

_ کارەساتی کوشتنی (دۆعا)و ئەو نانوپیازەی ڕەشەکوژە ئیسلامییەکان پێوەیانخوارد، کە گوایە لەپێناوی ئایینگۆڕیندا دوای خۆشەویستەکەی کەوت، نەک لەبەر هەوڵی گەیشتن بە دنیا ڕۆمانسییە ناسکو پڕ ئیستاتیکاکەی خۆشەویستی، کەدواجار دەرەنجامی ئەو بەئایینچوواندنە، پاساوی گلاوتری بۆ ڕەخساندن و کوشتنی سەدەهای لێکەوتەوە (تەقینەوەکەی شەنگار)...

... ئەمانە ئەو پرسانە بوون کە بەدرێژایی ڕێگاکە بەنێو خەیاڵمدا دەگوزەرانو پچڕپچڕ مژۆڵیان دەکردم...

کات؛ پێشنیوەڕۆی بەرواری 07/09/2007، وولات/ ئەڵمانیا، شار/ مانهایم، شەقام/ پلانکێن.

لەڕێگەدابووم کە تێبینیم کرد؛ چاوی خەڵک بەچرپەو سەرنجەوە لەکورسییەکی ئاسنی نێزیک هێڵی ترامەکانیان دەڕوانی، بەرامبەر چاوی ئەوان، پیاوێکی تورک لەگەڵ ئافرەتێکی لەچکبەسەرو منداڵێک کە پەڕاوێکی گەورەیان بەدەستەوەبوو پیشانی کەسێکی دانیشتوی سەر کورسییەکەیان دەدا.

تائەوێ لەلام ئاسایی بوو، وامزانی خەڵک بەتەوسەوە تەماشای سواڵکەر دەکەن. ئەودیاردەیە لە ئەوروپا بەربڵاوە، کە قەرەج و کەسانی سەر بەگروپێکی لاکەوتە، کەسانی لانەواز، یان ڕێکخراوێک، لەڕێگای نووسراێک یان ڕۆژنامەیەک پارەو پیتاک کۆدەکەنەوە...

ئەوکاتەی کە سەرنجی نووسراوەکەمداو زانیم پەڕاوی وێنەسازیی منداڵەکەیە؛ هەر لەسەرلا بەهۆی ئادگارو "کێش"ەوە زانیم کە کەسە دانیشتووەکەیش، (هیلمۆت کۆل)ەو داوای ئیمزای لێدەکەن.

ئەو شازدەساڵ 82 – 98 ڕاوێژکار واتە سەرۆکی حکومەت بوو، پێشتر لە 69 – 76 سەرەک وەزیری هەرێمی (ڕاینلاندپفالتز بوو)، ڕابەری هەردوو پارتی (سی دی یو/ سی ئێس یو) وە زۆر پۆستی بەهێزی تر. ڕەخسێنەری پرۆسەی (جووت بڕیار) بۆ نوێکردنەوەی پەیمانی ناتۆ، پاڵەوانی یەکگرتنەوەی ئەڵمانیای دیموکراتی و ئەڵمانیای فیدراڵ. یەکێک لە ئەندازیارە کاریگەرەکانی یەکگرتنی ئەوروپاو وەرگری خەڵاتی (کارلس). پشوودرێژترین ڕابەری ئەڵمانیا لەدوای جەنگی جیهان و بەهێزترین سکرتێری پارتی دیموکراتی مەسیحی. وە لەگەڵ (کۆنراد ئادناوەر) بەناوو دەنگترین سەرکردەکانی سەردەمی بووژاندنەوەو هەستانەوەی ئەڵمانیا. لەسەردەمی خۆی خاوەنی بەرزترین مووچەی فەرمانبەری دەوڵەت لەجیهان بۆ وولاتێکی دیموکراتی...

ئەڵمانیا وولاتێکی 82 ملیۆن کەسییە (ئەوسا 86) بوو، ڕووبەری خاکەکەی نزیکەی 357.000 کم دووجایە کەنزیکەی 80.000 کم دووجا لەعێراق کەمترە بەڵام دانیشتوانی نزیکەی سێ هێندەیە، لەبەر ئەوە یەکێکە لە خاکە بەمرۆڤ چڕەکانو دانیشتوانی بەڕێژەی 231 کەسن بۆ هەر "کم"ی دووجا. بەهەژموونترین وولاتی پیشەسازی ئەوروپا. ئەڵمانیا لەو وولاتانەیە کە بەهێزی سەربازی لەئەفغانستان بەشدارەو مەترسیی و هەڕەشەی تیرۆری بەردەوام لەسەرە. هەر دووڕۆژ پێش ئەم بەسەرهاتە تۆڕێکی سەربە (قاعیدە) دەستگیرکران...

دکتۆر کۆل تەنها یەک کەس لەتەنیشتی دانیشتبوو کە بەتەمەنە گەورەکەی لە (بۆدی گارد) نەدەچوو. نەهێزی پۆلیس و نە جرپەو خۆسەخڵەتکردنی بۆدی گاردو نە پەڕتەناشی ئۆتومبێل بێڕێزییان بەخەڵک دەکردو نە خەڵک بێڕێزییان

بەسەربەستیی ئەو دەنواند. ئەوکاتەی کە ئەو ڕاوێژکاربوو لە ناسراوترین سەرکردەکانی جیهان بوو. بیرمە لە (ئۆگەرسهایم) چەندجار بەبەردەمیماڵەکەی دەڕۆیشتم، هیچی بە ماڵەکانی تر نامۆ نەبوو، بەلام من ئەوسا دەمگووت ئاخر خۆی لە (بۆن) ە. من جارێک چاودیتی هێلکەبارانێکی بووم لە ئەوروپاپلاتزی شاری (لودڤکسهافن).... .

((پێش ماوەیەکیش خاتوو "ئەنجێلا مێرکل" ی ڕاوێژکاری ئێستا، لەکاتی کڕینی خواردەمەنی بەخودی خۆی، بینراو وێنەگیرا!)).

بەهەرحاڵ ئەو بەرگەی کە دکتۆر "هیلمۆت کۆل" پۆشیبووی لەوانەیە لەسەرخۆی 20 دۆلارێک کەوتبێت، تۆ 2 دۆلارت پێنەدەدا!

بەهۆی تەمەنەوە کە لەدایکبووی 1930 یە گۆچانێکی لەدەستبوو.

تائەوکاتە تەنها ئەو خێزانە تورکەو یەک ڕەشپێست لێی نزیکبوون، کەئەوانیش وەک من سەرسامبوون. هەرچەندە من هێندەی یەکدنیا ڕێزی سەربەستی هەرتاکێک دەگرم، بەلام خۆم پێنەگیراو ئەو خاکەڕاییەی "ئەو" ڕەوشەکەی پێ پامالکردم. چوومە پێشەوە ووتم؛

ڕۆژباش بەڕێز کۆل؛ من دەمەوێت تەنها تەوقەیەکت لەگەڵ بکەم، من زۆر بەهەڵوێستە سیاسییەکانی ئێوە سەرسامبووم.

ئەو بەڕوویەکی خۆشەوە پرسیاری وڵاتەکەمی لێکردم، منیش ڕەچەڵەکە بێوڵاتەکەی خۆمم پێگووت، یەکسەر ووتی:

"ئا، ئێوەیش پاش تاڵاویکی زۆر (Bitterkeit)، کونجێکی ئارامتان لەعێراق دەستکەوت"، ووتم؛ بەڵێ وایە. ووتی:

"سیاسەتمەدارەکانتان هەولی باش بۆ ئارامی عێراق دەدەن (für die Ruhe im Irak)"، ووتم؛ بەڵێ وایە! دواتر پرسیاریکرد:

"بارودۆختان وەک پەناهەندە لە ئەڵمانیا ڕەزامەندە (akzeptabel)؟" ووتم؛ من زۆرباشم سوپاسی ئەڵمانیا دەکەم، بەلام زۆربەی زۆری ڕەوشی خراپەو، ئەڵمانیا لەچاو وولاتانی تری ئەوروپا بۆ مافی پەناهەندە باشترینیان نییە. ووتی:

"هەمووومان هەڵەمان زۆرە، من پێموایە ئەڵمانیا بە پێی توانای خۆی هەڵوێستی وەرگرتووە، بەلام گرنگ دووشتە؛

یەک: هەمیشە باوەڕمان بە هەبوونی چەمکی (باشتر هەیە) هەبێت {immer an den «es gibt besseres» glauben Begriff}.

دوو: مرۆڤ بۆ تواناکانی بەئەمەک بێت {Man sollte für seine Fähigkeiten treu sein}".

بەو شێوەیە بۆئەوەی زیاتر لەکاتی نەگرم، ڕۆژشادم لەو پیاوە بەرزوبەڕێزە کردو ڕۆیشتم. ئیتر هەتا چەند کاتژمێرێکی دوای ئەوە من هەر بیرم لە دەسەڵاتە دیسپۆتییەکەی کوردستان دەکردەوە. لە نەخوێندەواری بۆینباخلەمل، لە مێشکبچوکە گیرفانگەورەکان، لە پێگەنزمە لووتبەرزەکان، لە گەندەڵە بەئەتەکێتەکان، لە پێنووسفرۆشە پەڕتوککرەکان، لە خێڵگەرە شارنشینەکان، لە ڕەوشتڕووتە پۆشتەکان، لە دوژمندۆستە خۆوڵاتییەکان، لە مافیا خوداناسەکان، لەپۆخەڵە تیۆرستەکان. وە لەناکۆکی نێوان: (گرێ ی خۆبەکەمزانی) لای ئێمە کەبۆتە داینەمۆی سادییەت و کینەو چەوساندنەوە؛

وە (هەستی خودبەکەمزانی ڕۆژئاوایی) کە هەوێنی لەخۆبوردویی و خزمەت و ئەفراندنە...

عەرەب دەڵێت، پڕناسۆرترین مەینەتی ئەوەیە کە دەتخانە پێکەنین (شەڕول بەلییەتی مایوزحەک). ڕۆژێک بەرێکەوت لەگەڵ برادەرێک پیاوێکی بەرەگەز ڕووسیمان ناسی، خۆی گووتەنی کۆن لەلیبیا ژیابوو کاری بۆ دەزگای (کەی جی بی) کردبوو وە زمانی عەرەبی دەزانی...

ووتی: لە (لیبیا) زۆرشت پێچەوانەیە، ئەوان بە خەڵوز دەڵێن (بەیاز ـ بیاض)! وە کابرایەک هەیە ئەو لیبیایەی کاولکردووەو ناویانناوە (موعەمەر- معمر)! ئەی دەبێت ئەوکەسە بەنیشتمانی (پێچەوانەکان) ی لەمەڕئێمە چی بگووتایە؟

ئەگەر میللەتی ئێمەی بەوشێوەیە لەبندەستی خوداکانی بدیبایە دەبوو چی بگووتایە؟!

دوایی پرسیارێکی (فریدریک نیتشە)م بە بیرداهات کە لەزمانی زەردەشتەوە لەئەستێرەکانی دەکات «ئاخر ئێوە چ بەختەوەرییەکتان دەبێت، ئەگەر ئەوانە نەبن کەبۆیان دەدرەوشێنەوە؟».

بۆیە دوایی لەگەڵ خۆمدا گەیشتمە ئەوباوەڕەی کەڕەوشی کوردستان تەنها بە پەرجوو (معجزة) یەک چاکدەبێت، ئەویش لەدەسەڵاتی خوداکانیەتی، وە ئەوەیە کە (برتۆلد برێشت) دەڵێت «گەل حەل بکەن و گەلێکی تر دابمەزرێنن»!!